

Плачинда Т.С., д.пед.н., доцент (Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету)

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК СТИМУЛЮЮЧИЙ ЧИННИК ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті розкрито роль контрольно-діагностичних процесів у вищій школі. Звернено увагу на важливості об'єктивного оцінювання досягнень майбутніх фахівців у навчально-виховному процесі. Досліджено позиції науковців щодо сучасних підходів до оцінювання у вищих навчальних закладах. Запропоновано рейтингову систему оцінювання, яка спонукатиме студентів до самостійної роботи та самовдосконалення; активізуватиме навчальну роботу протягом семестру.

Ключові слова: майбутній фахівець, оцінювання навчальної діяльності, рейтингове оцінювання, навчально-виховний процес, принципи оцінювання, «викладач-студент».

Аннотация. В статье раскрыта роль контрольно-диагностических процессов в высшей школе. Обращено внимание на важность объективного оценивания достижений будущих специалистов в учебно-воспитательном процессе. Исследованы позиции ученых в современных подходах к оцениванию в высших учебных заведениях. Предложена рейтинговая система оценивания, которая будет побуждать студентов к самостоятельной работе и самосовершенствованию; активизирует учебную работу в течение семестра.

Ключевые слова: будущий специалист, оценка учебной деятельности, рейтинговое оценивание, учебно-воспитательный процесс, принципы оценивания, «преподаватель-студент».

Annotation. The article covers the issues of control-diagnostic processes at high school. It is focused on the importance of objective assessment of future specialists' achievements in educational process. The views of scientists about modern approaches to the assessment at high school have been considered. The author offers the rating assessment system, which may facilitate students' independent work and self-development; enhance educational process during every semester; create positive connection «teacher – student».

Keywords: future specialist, assessment of studying process, rating assessment, educational process, assessment principles, «teacher – student».

Глибока й усебічна модернізація сфери вищої освіти з виокремленням необхідних для цього ресурсів і створенням механізмів їх ефективного впровадження є нагальним питанням сьогодення. У контексті переходу країни до євроінтеграційного напрямку розвитку, актуалізується питання забезпечення якості освітніх послуг під час професійної підготовки майбутніх фахівців вищих шкіл України.

Один із найважливіших елементів вищої освіти – оцінювання студентів. Відповідно до вимог «ENQA», у процесі оцінювання навчальних досягнень студентів потрібно реалізувати не тільки діагностичні, а й навчальні та виховні функції. Критеріальна база оцінювання повинна бути чіткою, прозорою, добре відомою й зрозумілою студентам. Уся процедура оцінювання забезпечена докладною та надійною інформацією про її терміни, форми, методи, характер вимірювальних матеріалів тощо.

Результати оцінювання суттєво впливають на майбутню кар'єру молодого фахівця. Тому важливо, щоб оцінювання завжди проводили професійно, при цьому слід зважати на наявні знання про екзаменаційні процеси та тестування. Оцінювання також дає значущу інформацію навчальним закладам про ефективність викладання й підтримки студентів.

На думку багатьох вітчизняних і зарубіжних педагогів (А. Алексюк, В. Беспалько, І. Лернер, І. Підласий, Л. Романишина, Н. Талізін, Є. Шиянова та ін.), оцінювання може суттєво сприяти підвищенню якості знань, умінь і навичок студентів. Питанням оцінювання студентської молоді у процесі навчальної діяльності займалися такі науковці: І. Мельничук, В. Москаленко, О. Остапюк, Л. Рязанова, В. Чешук, О. Яворовський та ін. У своїх працях ці дослідники наголошують на тому, що рейтингова оцінка дозволяє створити додаткові важелі з формування необхідних якостей майбутніх фахівців.

Не зменшуючи досягнення науковців у означеній проблемі зазначимо, що питання оцінювання результатів навчальної діяльності майбутніх фахівців у контексті забезпечення якості професійної підготовки є недостатньо вивченим.

Розроблення критеріїв і показників оцінювання – трудомісткий процес, ускладнений багатодисциплінарністю підготовки фахівців різних напрямів і спеціальностей, тому виникла необхідність конкретизувати основні вимоги до оцінювання та розглянути рейтингову систему оцінювання як стимулюючий чинник для студентів.

Якість освіти нерозривно пов'язана з такими поняттями, як «педагогічний контроль», «перевірка», «оцінювання», «облік» результатів навчальної діяльності. У педагогічній літературі представлені різні погляди стосовно з'ясування сутності та співвідношення названих понять. На підставі теоретичного аналізу підсумовано, що під «перевіркою» розуміють процес оцінювання результатів навчання на певному його етапі; «контроль» витлумачують як систему перевіркової діяльності. «Оцінка» схарактеризована дослідниками як визначення й вираження в умовних знаках – балах, а

також оцінних судженнях викладача про ступінь засвоєння студентами знань, умінь, навичок. Водночас «оцінку» інтерпретують і в більш широкому сенсі: як процес оцінювання результатів навчальної діяльності [1]. У цьому дослідженні «оцінка» постає як система перевірки, спрямована на отримання об'єктивної та своєчасної інформації про ступінь сформованості необхідних професійних якостей майбутніх фахівців.

Науковець І. Мельничук акцентує увагу на тому, що сучасні підходи до контрольної-діагностичних процесів суттєво відрізняються від традиційних форм контролю знань. Тому відхід від стандартно «шкільного» опитування студентів і застосування новітніх форм та методів оцінювання знань є якнайкращим стимулом до навчання, спонукою до здобування вищої якості знань і також способом руйнування бар'єра «студент – викладач» [2, с. 103].

К. Ромашина наголошує, що під час моделювання процесу професійної освіти на основі компетентнісного підходу етап оцінювання навчальних досягнень студентів відіграє посутню роль і має низку внутрішніх структурно-функційних зв'язків: вивчення потреб ринку праці; формулювання цілей освіти через результат – опис професійної компетентності необхідного фахівця; розподіл компетентності на групи компетенцій, окремі компетенції та освітні результати; розроблення системи критеріїв, індикаторів, показників, дескрипторів сформованості компетенцій і результатів навчання; відбір змісту освіти й освітніх технологій; характеристика організаційних та матеріально-технічних умов, що забезпечують успішний перебіг освітнього процесу; розроблення оцінного інструментарію для вивчення освітніх досягнень. На думку науковця, складність оціночної діяльності в межах компетентнісного підходу полягає у тому, що поняття компетентності включає не тільки звичні для традиційної освітньої практики когнітивний та операціонально-технологічний складники, а й мотиваційний, етичний, соціальний і поведінковий, тобто, крім традиційних знань, умінь, навичок, ще й систему ціннісних орієнтацій, мотивів, звичок тощо [3].

Науковці солідарні в думці, що одним із засобів управління навчально-виховним процесом є оцінка, і за своєю суттю – це процес зворотного зв'язку. Тому, чим досконаліший оцінний контроль, тим успішніше здійснюється керування навчанням майбутніх фахівців, що сприяє внутрішній мотивації і позитивно впливає на ефективність навчальної діяльності.

Оцінювання потрібно інтегрувати в навчальний процес на етапі його планування. За таких умов викладач може поліпшити ефективність навчального процесу завдяки заздалегідь сформульованим кінцевим результатам навчання та об'єктивній інформації про їх досягнення студентами. Крім того, майбутні фахівці мають бути чітко поінформовані про стратегію оцінювання, якою керуються щодо їхньої навчальної програми; про те, які екзамени чи інші методи оцінювання будуть

застосовані до них; чого від них очікують; а також про те, які критерії будуть використані в ході оцінювання їхньої успішності [4, с. 15–16].

Дослідницею Т. Канівець запропоновані наступні принципи оцінювання навчальної діяльності, які передбачають [5, с. 12–13]:

– *плановість*: аналіз і оцінювання мають здійснюватися не стихійно, а з дотриманням певного плану;

– *систематичність й системність*: конкретизація запланованих результатів навчання, оцінювання має відповідати структурним компонентам змісту вивченого матеріалу, проводитись на всіх етапах освітнього процесу із використанням різноманітних методів оцінювання;

– *об'єктивність*: оцінювання спирається на науково обгрунтовані критерії визначення успішності, параметри дослідження рівня навченості, виконується кваліфікованими спеціалістами, базується на засадах гуманізму і демократизму;

– *диференційованість*: врахування індивідуальних можливостей учнів(студентів): рівня навченості, їх інтелектуальних здібностей;

– *відкритість (наочність)*: оцінювання проводиться за однаковими критеріями для всієї групи оцінюваних, критерії оцінювання відомі до початку оцінювання, результати оцінювання повідомляються, виконується аналіз результатів оцінювання (зворотний зв'язок суттєвий чинник ефективного оцінювання).

Спираючись на науковий доробок дослідниці, у ході наукового пошуку крім оцінювання академічної успішності за традиційною системою (оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалою «ECTS», ми запропонували курсантам льотних навчальних закладів рейтингову систему оцінювання з дисципліни «Фізичне виховання». Основна мета такого оцінювання – підвищення якості навчання, а також посилення мотивації до систематичної роботи курсантів протягом усього періоду навчання; удосконалення системи багаторівневого контролю знань, умінь і навичок; формування загальних та професійно необхідних компетентностей; залучення курсантів до участі в науковій роботі й до роботи в органах курсантського самоврядування, громадській роботі, спортивно-масовій роботі тощо.

Відповідно до сформульованої мети були виокремлені компоненти рейтингового оцінювання діяльності курсантів, а саме: оцінювання результатів навчання курсанта, його участь у науковій роботі, у курсантському самоврядуванні та громадській діяльності, у спортивно-масових заходах. Так, крім балів, які курсант міг набрати протягом занять з фізичного виховання (відвідування та складання контрольних нормативів), додатково нараховувалися бали за участь у будь якому заході навчального закладу. Також, важливим є те, що курсант який покращив

особистий результат протягом навчального року з будь-якого нормативу, також отримував додаткові бали.

З огляду на необхідність об'єктивізації механізму оцінювання, крім бонусних балів, запроваджено й штрафні (за пропуски навчальних занять без поважної причини), що відраховуються від загальної суми балів, набраних курсантом протягом навчального семестру.

На початку навчального року викладач доводив до відома курсантів про критерії оцінювання з дисципліни «Фізичне виховання», пояснював як саме скласти зароблені ними бали та яка оцінка відповідає тому чи іншому балові. Важливим є те, що студенти можуть самі контролювати перебіг свого навчання та полічити набрані ними бали без втручання викладача. Тому, взаємовідносини у системі «викладач – студент» набувають дружнього, довірливого характеру, що, у свою чергу, позитивно впливає на якісну професійну підготовку майбутнього фахівця.

Після впровадження рейтингового оцінювання у навчальний процес льотних навчальних закладів якісно зросла успішність курсантів і відвідування ними занять відбувалося без додаткових примусів. Рейтингове оцінювання допомагає створити додаткові важелі з формування дослідницьких, морально-вольових, соціально-комунікативних і професійно важливих якостей у майбутніх фахівців, що підвищує їхню конкурентоспроможність на сучасному ринку праці. Це відповідає провідним тенденціям розвитку світової й вітчизняної системи вищої освіти.

Зважаючи на посилену увагу до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей, постає питання оптимізації навчально-виховного процесу вищої школи. Удосконалення підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів зазнає актуалізації на тлі інтеграційних процесів у Європі, до яких долучається Україна як учасниця Болонського процесу. Одним з важелів стимулювання до навчальної діяльності студентів є контрольні заходи з боку викладачів. Тому, система оцінювання у вищих навчальних закладах повинна бути побудована таким чином, щоб спонукати майбутнього фахівця до самостійного пошуку у навчанні, самоконтролю та самовдосконалення.

На нашу думку, рейтингова система оцінювання є саме тим стимулом, що здатний забезпечити реалізацію дидактичного принципу свідомості студентів у навчанні, активізувати навчальну роботу протягом кожного семестру, спонукати майбутніх фахівців працювати систематично та самостійно, розширити можливості для всебічного розкриття та розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізувати навчання та істотно змінити взаємовідносини у ланцюжку «викладач — студент», створити атмосферу співпраці.

В подальшому планується пошук шляхів удосконалення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах євроінтеграції.

1. Грубінко В. В. Оцінювання навчальних досягнень студента в кредитно-трансферній системі / В. В. Грубінко, А. В. Грубінко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 31, Том I (43) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2013. – С. 580–589. **2.** Мельничук І. М. Оцінювання навчальних досягнень студентів в сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців / Мельничук І. М. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький : [б. в.], 2009. – С. 101–112. **3.** Ромашина Е. Ю. Критерии и процедуры оценивания учебных достижений студентов в соответствии с Европейскими требованиями качества высшего образования / Е. Ю. Ромашина // Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – 2013. – № 3. – Т. 2. – С. 80–83. **4.** Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К. : Ленвіт, 2006. – 35 с. **5.** Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : [навчально-методичний посібник] / Т. М. Канівець. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 102 с.

Рецензент: д.пед.н., професор Макаров Р. М.